

Konaklama İşletmelerinde Yeşil İnovasyon Uygulamaları (Green Innovation Practices in Accommodation Establishments)

*Emrah KESKİN^a, Muhammed Cenk BİRİNCİ^b, Nevres SEZEN^c

^a Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Faculty of Tourism, Department of Gastronomy and Culinary Arts, Nevşehir/Turkey

^b Erzincan Binali Yıldırım University, Faculty of Sports Science, Department of Recreation, Erzincan/Turkey

^c Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Social Sciences Institute, Nevşehir/Turkey

Makale Geçmişi

Gönderim Tarihi: 04.09.2021

Kabul Tarihi: 11.11.2021

Anahtar Kelimeler

İşletme
Turizm
İnovasyon
Yeşil İnovasyon

Keywords

Business
Tourism
Innovation
Green Innovation

Makalenin Türü

Araştırma Makalesi

Öz

İşletmeler teknolojinin getirdiği yenilikleri takip ederek sürekli bir gelişime ayak uydurmuşlardır. Söz konusu gelişmeler pazar, pazar yeri, ekonomi gibi birçok alanda kendini göstermiştir. İşletmeler bu alanlardaki gelişmelere kimi zaman öncülük etmiş kimi zamanda takip etmiştir. Gelişmelerin takip edilmesi inovasyon kavramını doğurmuştur. Globalleşme inovasyon kavramının yayılmasına katkı sağlamıştır. Her işletmede olduğu gibi turizm işletmelerinde de bu gelişimlere özellikle inovasyon kavramına ayak uydurmanın oldukça önemli olduğu görülmektedir. Yeşil inovasyon kavramı “enerji tasarrufu, kirlilik önleme, atık geri dönüşümü, yeşil ürün tasarımı kapsayan yeşil ürün veya süreçlerle ilgili donanımsal veya yazılımsal inovasyonlar veya kurumsal çevre yönetimi” şeklinde tanımlanmaktadır. Çalışma turizm işletmelerinin söz konusu kavrama bakış açılarının incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Bu bağlamda inovatif davranışlar sergileyen otelleri belirlemek için nitel araştırma yöntemlerinden birisi olan doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Yeşil inovasyon kavramını uygulayan 14 örnek otel belirlenmiştir. Çalışma sonucunda turizm de inovasyon ve yeşil inovasyon, çevresel sürdürülebilirlik, turizmde sürdürülebilirlik, işletmenin sürdürülebilirliği, modern teknolojiye uyum sağlama, çevre dostu müşterileri kazanma, gelecek nesillere temiz bir yaşam alanı bırakma gibi sebeplerden ötürü uygulanması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Abstract

Businesses have kept up with a continuous development by following the innovations brought by technology. These developments have manifested themselves in many areas such as the market, the marketplace, and the economy. Businesses have sometimes pioneered and sometimes followed the developments in these areas. Following the developments has given birth to the concept of innovation. Globalization has contributed to the spread of the concept of innovation. As in every business, it is seen that keeping up with these developments, especially the concept of innovation in tourism businesses is very important. The concept of green innovation is defined as "hardware or software innovations related to green products or processes including energy saving, pollution prevention, waste recycling, green product design, or corporate environmental management". This study has been carried out to analyze how tourism enterprises look, evaluate and apply the concept in question. In this context, the document analysis technique, which is one of the qualitative research methods, has been used to determine the hotels exhibiting innovative behaviors. 14 sample hotels that implement the concept of green innovation have been identified. As a result of the study, it has been concluded that in tourism, innovation and green innovation should be applied for reasons such as environmental sustainability, sustainability in tourism, sustainability of the business, adapting to modern technology, gaining environmentally friendly customers, leaving a clean living space for future generations.

* Sorumlu Yazar

E-posta: ekeskyn@nevsehir.edu.tr (E. Keskin)

DOI: 10.21325/jotags.2021.961

GİRİŞ

Tarihi süreçten bu yana ülkeler arasındaki pazar, pazar yeri, pazarlama, ticaret, ekonomi ve rekabet konuları işletmelerin yenilikleri takip ederek gelişimlerine öncü olmuştur. Dünya çapında birçok işletme sürdürülebilirliğini devam ettirmek için yenilikleri takip etmiştir. Yeniliklerin takip edilmesi insanları inovasyon kavramı ile tanıştırmıştır (Özgür Güler & Kanber, 2011). Küreselleşmenin etkisiyle birçok işletme inovasyon uygulamalarını kullanmıştır. İşletmelerin uluslararası alanda tanınmış olan yenilikçi ve yaratıcı faaliyetleri takip etmesi ve sürdürülebilirliğini devam ettirmesi için yenilikçi özelliklerini iyileştirmeleri ve kullandıkları teknolojik uygulamaların düzeyini arttırmaları zorunlu bir ihtiyaç haline gelmiştir (Oğuztürk & Sarıçoban, 2013). Sürdürülebilir kalkınma, toplumsal refah, istihdam artışı, ulusal rekabet avantajı sağlanması ve yaşam kalitesinin yükseltilmesinde rol oynadığı için inovasyon ülkeler ve firmalar açısından önem taşımaktadır (Özgür Güler & Kanber, 2011, s. 62). Baldwin (1996)'nin çalışmasına göre inovatif işletmeler, pazarlama, üretim ve finans konularında inovatif olmayan işletmelerden daha bilgili olabilmektedir.

Turizm işletmeleri tüketicilerin güvenini artırmak ve turist deneyimlerine daha fazla fayda sağlamak için inovatif davranışlar sergilemeye başlamışlardır (Iglesias-Sánchez vd. 2019b). Turizm işletmelerinin içinde buldukları doğal ve tarihi güzellikler, ulaşım, alt yapı imkânları, ülke ve bölgeden kaynaklı jeo-politik üstünlükleri, çevresel gastronomik imkânları ve yararlanabilecekleri sivil toplum ve kamu kuruluşları gibi imkânları bulunmaktadır. İşletmelerin bu imkânları düşünerek ilgili paydaşların katılımı ile oluşturacakları yeni ekosistemler daha uzun süreli sürdürülebilir rekabet üstünlüğü için çok önemli fırsatlar barındırmaktadır (Yücel & Halis, 2020). Işık (2018)'a göre turizm sektöründeki inovasyonlarda yoğunluk vardır ve bu yoğunluk istihdamın artmasını, yeni fikirlerin ortaya çıkmasını ve turizm için mevcut olan kaynakların etkili kullanılmasına yarar sağlamaktadır.

Tüketici isteklerinin dinamik ve çok değişken yapıya sahip olması, teknolojinin her geçen gün hızla gelişerek bugünkü düzeye ulaşması, otellerde uygulanan inovatif faaliyetlerin işletmelere rekabet avantajı sağlamanın önemli ölçütlerinden biri olmuştur (Zengin & Dursun, 2017). Turizmde sürdürülebilirlik amacıyla uygulanan yeşil inovasyon uygulamaları, doğal kaynakların geleceğe korunarak aktarılması amacıyla gerçekleştirilir (Saatçi, Gülü & Demirpulat, 2013; Işık vd., 2018). Özellikle yeşil çevreci oteller, bu uygulamaları kullanarak, turizmde faaliyetlerin gerçekleştirilme sürecinde çevreye verilen zararı en aza indirmeyi ve çevreci tüketicilerin beklentilerini karşılamayı hedeflemiştir (Rennings, 2000).

Turizm sektörü doğal ve kültürel kaynaklar ile iç içedir. Bu nedenle doğal ve kültürel kaynakların korunması, yenilenmesi, ekolojik denge ve biyolojik çeşitliliğin gelecek nesillere zarar görmeden aktarılması amacıyla turizmde sürdürülebilirlik yaklaşımı bulunmaktadır. Sürdürülebilirliğin sağlanması için alternatif turizm ürünlerinden yararlanılarak doğal çevrenin korunması için çaba gösterilmektedir (Çelik Uğuz, 2011). Hazırlanan bu çalışmada turizm sektöründe inovatif ve yeşil inovatif davranışlar sergileyen oteller incelenmiş ve bu inceleme sonucunda sürdürülebilirliğin sağlanması adına pratik ve teorik olarak katkılar yapmak amaçlanmıştır.

Literatür Taraması

İnovasyon

İnovasyon kelimesi Latince “innovatus” kelimesinden türemiştir ve bir fikri, satılabilir ya da geliştirilmiş bir ürün veya mal/ hizmete dönüştürmek anlamına gelmektedir (Tüsiad, 2003). Hall ve Williams (2008)'a göre inovasyon

yeni bilginin ve teknolojinin uygulanış sürecidir. Narayanan (2001)'a göre inovasyon kavramı Latince'de yenilik yapma ve değiştirme anlamına gelen "innovore" kelimesinden türetilmiştir.

Oslo Manual Kılavuzu (2005)'na göre inovasyon yeni veya önemli ölçüde geliştirilmiş ürünün (mal veya hizmet) veya sürecin, yeni pazarlama yönetiminin veya yeni örgütsel yöntemin işletme içi uygulamalarında, iş yeri organizasyonunda veya dış ilişkilerde uygulanmasıdır. İnovasyon kavramı farklı şekillerde tanımlanmıştır. Joseph Schumpeter inovasyon kavramının öncüsüdür ve bu kavramı "tüketicilerle daha önce tanışmayan yeni bir ürünün ya da bir ürünün yeni bir halinin piyasaya sunulması" şeklinde açıklamıştır (Göker, 2009, s. 28). Drucker (1985)'a göre inovasyon, girişimcilerin farklı bir iş veya hizmet ortaya koymak için değişiklik yapılmasını sağlayan araçtır ve kaynaklara yeni kapasite yaratma yeteneği kazandırır. Kırım (2005)'a göre, rekabette farklılaştıracak, büyüme ciro ve kar artışı sağlayacak yeniliklerdir. Hjalager (2010)'e göre, yeni problem çözme fikrinin hayata geçirilmesi sürecidir. Galbraith (2002, s. 6)'e göre, "yeni bir ürün süreç ya da iş oluşturmak için yeni bir fikir, uygulama ve geliştirme sürecidir. Bilim ve Adabalı (2015)'ya göre, hem bir süreci yenilemeyi/yenilenmeyi hem de bir sonucu (yeniliği) anlatmaktadır.

İnovasyonların 5 tür özelliği bulunmaktadır. Bunlar; geri dönmezlik, süreklilik, kümülatif yapı, bütünsellik ve belirsizliktir. Porter (1990)'a göre şirketler inovasyon ile rekabet avantajı yakalar. İnovasyona hem yeni teknolojileri hem de yeni iş yapış şekillerini kapsayacak şekilde geniş bir açıdan yaklaşırlar. Yılmaz (2003), her inovasyonun geliştirilecek diğer inovasyonlara temel oluşturacağından, gelecekteki inovasyonların yönünü belirleyeceğini dile getirmiştir. Vatan ve Zengin (2014)'e göre inovasyon sonunda bir ürün de olabilir, bir hizmet de, daha gelişmiş bir yöntem modeli de. İşletmelerin inovasyon gerçekleştirmelerinde büyüme isteği, kaynak ve yetenekleri farklı bir alanda deneme, ekonomik ölçekler ve fırsatlar, işletme içi finansal durum, pazar gücü ve kişisel yönetim gibi unsurlar etkili olmaktadır (Afuah, 2009, s.109).

İnovasyon süreci kapalı ve açık inovasyon olmak üzere iki şekildedir. Kapalı inovasyon, şirketin tamamen kontrolü altında yeni ürünler veya hizmetler üretmesi olup zor bir sürdürülebilirliktir. Bunun sebebi ise çevrenin değişimi ve çevre ile olan iletişim bağlantısının kesilmesidir. Açık inovasyonda ise, işletmeler dış paydaşların inovasyon sürecini etkilemesine izi verdiği için iç ve dış kaynaklara köprü oluşturulur (Yücel & Halis, 2020).

İnovasyonlar farklı kişiler tarafından sınıflandırmaya tabi tutulmuştur; Zaltman ve ark. (1973) inovasyonu planlı ve plansız yenilikler, nihai ve yardımcı yenilikler ve radikal yenilikler olarak sınıflandırmıştır. Tushman ve Nadler (1986) ürün yeniliği ve süreç yeniliği olarak sınıflandırmıştır. Christensen (1995), organizasyonel yenilikler, teknolojik yenilikler ve sunuma yönelik yenilikler olarak sınıflandırmıştır. Savaşçı ve Kazançoğlu (2004), teknolojik ürün yenilikleri, teknolojik süreç yenilikleri ve organizasyonel yenilikler olarak sınıflandırmıştır.

Oslo Manual Kılavuzu'nda inovasyon 4 türe ayrılmıştır (2005, s. 47-49-53-96);

- Ürün inovasyonu: Ürünün özellikleri veya kullanılma amacıyla ilişkili olarak önemli ölçüde geliştirilmiş ürün veya hizmettir. Ürün inovasyonu teknik özelliklerde, bileşenlerde, materyallerde bütünlük yazılımlarda kullanıcı dostu veya diğer fonksiyonel özelliklerde önemli gelişimleri içermektedir.

- **Süreç inovasyonu:** Yeni veya önemli ölçüde değiştirilmiş üretim veya teslimat yönetiminin veya uygun ve yeni ara basamakların uygulanmasıdır. Bu yöntemin uygulanması tekniklerde, ekipmanda veya yazılımda önemli gelişmeleri içermektedir.
- **Pazarlama İnovasyonu:** Ürün tasarımında veya paketlemede, ürün konumlandırma ve tutundurmada, ürün promosyonu veya fiyatlamada önemli değişimleri içeren yeni pazarlama yönetimlerinin uygulanmasıdır.
- **Organizasyonel İnovasyon:** Organizasyonel yenilikler ile ilişkili eğitim faaliyetleri, makine ve teçhizat, diğer dış bilgiler ve başka sermaye niteliği taşıyan malların edinimini de kapsamaktadır. Ticari uygulamalardaki işyeri ve dış ilişkilerin organizasyonundaki yeni yöntemler ilgilidir.

Turizmde Yeşil İnovasyon

Endüstri Devrimi ile birlikte insanların harcamaları ve tüketim tercihlerindeki değişimler dünya çapında yeniliklerin başlatılmasına öncü olmuştur. Tüketim tercihlerindeki değişimlerden dolayı turizmde tatil şekilleri değişiklikler göstermeye başlamıştır. Turizmdeki tercihler halk arasındaki çeşitli ekonomik sınıflandırmalara göre farklılaşmıştır (Baumol, 2002; Hall & Williams, 2008). İkinci Dünya Savaşında askeri haberleşmede kullanılan bazı araç gereçlerin otel ve restoranlardaki ofis sistemleri yazılımlarını geliştirmesi de turizmdeki değişimlerin başlangıçlarından olmuştur (Hjalager, 2002).

Turizmde inovasyon, yeni ürün ve pazarlar içeren, farklılaşan marka politikaları ile ürün hattı genişletmeleri ve ürünlerin kalitesindeki değişikliklerle meydana gelir (Weidenfeld, Williams & Butler, 2010). Turizmde inovasyon “yeni fikirlerin, süreçlerin, ürünlerin veya hizmetlerin oluşturulması, kabulü ve uygulanması”dır. Ayrıca, ilk web sitesini oluşturan küçük otel işletmesi, yeni yemekler sunan küçük restoran veya yeni tatil yolları oluşturan bireysel turist gibi turizmin birçok köşesini kapsamaktadır (Hall & Williams, 2008). İnovasyon turizmde bir bütün haldedir (Hall & Williams, 2008, s. 3). Sundbo (1997)’ya göre hizmet sektöründe inovasyonlar genellikle davranışsal bir değişimden meydana gelmektedir. Huizingh (2011)’e göre turizmde inovasyon, işletmelerin kendilerini diğer işletmelerden ayırmak için uygulanır. Hjalager (2010), turizmde uygulanacak inovasyonları 5 kategoride açıklamıştır; ürün inovasyonu, süreç inovasyonu, yönetsel inovasyon, pazarlama inovasyonu ve kurumsal inovasyondur.

Otellerde inovasyon faaliyetlerinin uygulanmasına tüketici istekleri, turizm politikaları ve işletmenin büyüklüğü yön vermektedir. Özellikle bilgi teknolojisindeki ilerlemeler turizm işletmelerinin satış ve rezervasyonlarını geliştirmelerinde öncü olmuş ve rakiplerine karşı önde olmalarına olanak yaratmıştır (Zengin & Dursun, 2017). Hjalager (2002) ile Abernathy ve Clark (1985) inovasyon yaklaşımını turizme uyarlamış ve turizmde inovasyon ilişkisini şu şekilde ortaya koymuştur;

- **Düzenli inovasyon:** Üretkenliği arttırıcı yeni yatırımların teşvik edilmesi, firma sahibi çalışanların daha verimli çalışmaları konusunda eğitilmesi ve kalite ve standartların geliştirilmesi.
- **Devrimsel inovasyon:** Yeni teknolojinin firmalar tarafından kullanılması, çalışanların kompozisyonlarının değiştirilmesi ile yeni metodların uygulanması ve aynı pazara yeni metodlar ile girilmesidir.
- **Niş inovasyon:** İş imkânlarını geliştirmek için yeni girişimcilerin yatırımlarının desteklenmesi, firmaların yeni pazarlama işbirlikleri kurması ve var olan ürünlerin kombinasyonlarının yapılmasıdır.

- **Yapısal inovasyon:** Yeniden yapılanma gerektiren, yeni etkinliklerin düzenlenmesi, fiziki ya da hukuki alt yapının tanımlanması ve bilgi birikiminin yayılması için mükemmeliyet merkezlerinin oluşturulmasıdır.

Günümüzde otel işletmelerinin yeşil inovasyon uygulamaları oldukça fazla rağbet görmektedir. Turizmde otel işletmelerinin yeşil otel ünvanına sahip olması için Mavi Bayrak, Beyaz Yıldız, Yeşil Otelcilik ve Yeşil Yıldız sertifikalarına sahip olması gerekmektedir. Yeşil çevreci işletmeler yeşil inovatif ürünleri, müşterilerin ihtiyacını karşılarken teknoloji takibinde olurken aynı zamanda çevresel olarak faydalı faaliyetlerde bulunmaktadırlar (Porter & Linde, 1996; Saatçi, GÜdü & Demirpulat, 2013).

Yeşil inovasyon kavramı çeşitli şekillerde tanımlamalara tabi tutulmuştur. Chen ve ark. (2006) yeşil inovasyonu “enerji tasarrufu, kirlilik önleme, atık geri dönüşümü, yeşil ürün tasarımı kapsayan yeşil ürün veya süreçlerle ilgili donanımsal veya yazılımsal inovasyonlar veya kurumsal çevre yönetimi” olarak açıklamıştır. Saatçi, GÜdü ve Demirpulat (2013)’a göre sınırlı ve değerli kaynakların etkin bir şekilde kullanılmasına olanak sağlayan, ekonomik çevreye olan olumsuz etkileri azaltan ve sürdürülebilir olması için yenilik çözümler sunan inovasyon çeşitlerinden biridir. Büyükkelik, Toksarı ve Bülbül (2010)’e göre, çevreye olan zararın azaltılması amacıyla yapılan ve ürünlerin üretiminden atık haline gelene kadar tüm süreçte uygulanabilen yenilikçi uygulamalardır.

Yeşil inovasyonun temel amacı çevresel anlamda gelişmeler gerçekleştirebilmektir. Bu amacın gerçekleştirilmesi için çevreye olan duyarlılığı arttırmak, zararlı fosil yakıtların kullanımını azaltmak ve çevreci ürünlere talebi artırarak çevrecilikte sürdürülebilirliği sağlayabilmek önem taşımaktadır (Yıldız, 2012). Liu ve ark. (2018)’a göre yeşil inovasyonun amacı, teknik inovasyon, ürün inovasyonu, model inovasyonu ve kurumsal inovasyon aracılığıyla çevre dostu turizmi ve turizm kaynaklarının sürdürülebilir gelişimini sağlamaktır. Turizm sektöründe yeşil inovasyon, gelişen teknoloji ve sürdürülebilir kalkınma hedefleri ile paralel olarak artan çevreye verilen zararların azaltılması, doğayı koruma, doğal kaynakların daha verimli kullanılması ve atıkların azaltılmasını ifade etmektedir (Işık, 2018, s. 18). Turizmde yeşil inovasyon etkinliği, yeşil inovasyon faaliyetlerinin girdi ve çıktıları arasındaki içsel ilişkiyi ve oranı gösterir. Büyük ölçüde olan inovasyon girdisi ve yeşil faydaların (çevre ve kaynaklar gibi) çıktısı arasındaki orana bağlı olan kaynakları ve çevresel maliyetleri dikkate alır. Bu noktada turizm aglomerasyonu devreye girer. Turizm aglomerasyonu, turizmle ilgili unsurların kaynakları, bilgileri, tesisleri, pazarları ve politikaları paylaştıkları anlamına gelir. Aglomerasyon, turizm işletmelerinin temel inovasyon ve organizasyonel yönetim inovasyonu yoluyla yenilikçi olmalarını sağlar ve aralarındaki yakın ilişkiler ile fayda üretilmesine elverişlilik oluşturur (Liu vd., 2018, s. 2).

Bazı çalışmalara göre turizm faaliyetleri, karbon emisyonlarını artırarak çevresel problemler meydana getirmektedir (Al-Mulali, Saboori & Öztürk, 2015; De Vita vd., 2015; Paramati, Sinha & Dogan, 2017). Bu nedenle çevresel sürdürülebilir uygulamalar ile çevresel performansın iyileştirilmesinin dikkate alınması gerekmektedir (Ahmed vd., 2021; Koç & Yazıcıoğlu, 2020). Yeşil yaklaşımı uygulamak ve sürdürülebilmek için bilim ve teknolojik yenilikler büyük önem taşımaktadır (Lorek & Spangenberg, 2014). Turizm küresel olarak güncellikten etkilenmektedir ve günümüzde çevre duyarlılığı hakkında artan bilinç destinasyon ziyaretlerinde etkisini göstermektedir. Birçok turist çevreci yaklaşımı benimsediği için çevre dostu mekânları ziyaret etmeyi tercih etmektedir (Güneş, 2011). Doğal kaynakların yoğun kullanımı ve karbon emisyonları problemi, yeşil inovasyonların başlamasında öncü olmuştur (Cocca & Ganz, 2015). Yapılan araştırmalara göre Tayland yeşil inovasyonda ilerleme kaydetmiş ülkelerdendir ve bu ilerleme karbon emisyonlarının azaltılmasını sağlayarak çevrenin kalitesini arttırdığı

için ülkedeki turizm endüstrisini son 10 yılda popüler hale getirmiştir (Boontome, Therdyothin & Chontanawat, 2017; Jamnongchob, Duangphakdee & Hanpattanakit, 2017).

Yeşil ürün inovasyonu, çevreye zarar vermeyen yeni bir mal veya hizmetin üretilmesidir. Yeşil süreç inovasyonu, üretim süreçlerinin çevre dostu mal ve hizmetler üretmesini sağlamaktadır. Yeşil organizasyon inovasyonu, firmanın çevreye verdiği zararın üstesinden gelmek için yeni organizasyonel yöntemler ve yönetim sistemlerinin yönetilmesidir. Yeşil inovasyon, yenilik ve değişim derecesine göre ise iki şekildedir, bunlar; Artımlı yeşil inovasyon, mevcut unsurlardaki iyileştirmeleri ifade ederken, radikal yeşil inovasyon ise mevcut unsurların önemli ölçüde değiştirilmesini ve yeniden yapılandırılmasını ifade eder (Gürlek & Köseoğlu, 2021, s. 737). Daha az hammadde kullanılarak tasarlanan ürünler için yeni uygulamalar edinmek ve suyun geri dönüşümü için verimli ısıtma sistemi kullanımı gibi çevreyi koruyucu uygulamalar yeşil inovasyon aracılığıyla yapılmaktadır (del Rosario Reyes-Santiago, Sánchez-Medina & Díaz-Pichardo, 2019; Singh vd., 2020).

Metodoloji

Turizm sektöründe meydana gelen gelişmeler ve çok sayıda insanın turistik faaliyetlere yönelmesi çevresel sürdürülebilirliğin önemli hâle gelmesinde oldukça etkili olmuştur. Bu nedenle işletmeler sürdürülebilirliği sağlamak ve yenilikçi yaklaşımları benimsemek yoluna gitmişlerdir. Bu çalışmanın konusunu inovatif davranışlar sergileyen oteller oluşturmaktadır.

Araştırma sonuçlarının genellenebileceği ana kütleye evren denir (Karasar, 2014, s. 109). Bu araştırmanın evreni Türkiye'deki inovatif davranışlar sergileyen oteller ile sınırlandırılmıştır, dolayısıyla bu çalışma mekân açısından sınırlandırmaya tabi tutulmuştur. Bu nedenle bu çalışmanın amacı Türkiye'de inovatif davranışlar sergileyen otelleri belirlemektir. Belirlenen bu amaç doğrultusunda hazırlanan bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden birisi olan doküman analizi tekniği kullanılmış ve ayrıca inovatif oteller araştırılmıştır. Nitel araştırma yöntemi gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların, doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konulmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmadır (Yıldırım & Şimşek, 2004). Nitel araştırma doğal ortama duyarlılığa sahip olmalıdır, araştırmacı söz konusu olay ve olgunun bulunduğu doğal ortama girebilir ve bu araştırmalar bütüncül bir yaklaşım içerir. Nitel araştırmaya katılan bireylerin araştırma konusu olgu veya olayla ilgili algıları ve deneyimleri belirlenir, nitel araştırmalarda araştırma desenleri esnek ve tümevarımcı analizlerdir. Bu araştırmalarda elde edilen veriler nitel veri türündendir (Gürbüz ve Şahin, 2018). Nitel araştırmanın planlanmasındaki aşamalar şunlardır; Araştırma sorusunun geliştirilmesi, örneklemin belirlenmesi, araştırmacının rolünün belirlenmesi, veri toplama araçlarının geliştirilmesi, veri toplama, veri analizi, bulguların betimlenmesi, bulguların yorumlanması, sonuçlar ve analitik genellemeler ve uygulamaya ilişkin doğurgulardır (Yıldırım & Şimşek, 2004, s. 66). Doküman analizi, yazılı materyallerin incelendiği araştırma desenlerinden birisidir (Yıldırım & Şimşek, 2013). Doküman analizinde incelenecek olan belgenin türü araştırmanın konusuna göre değişmektedir. Belge incelemesinde geçmişteki olguların yer aldığı yazı, resim ve ses kayıtları raporlar gibi arşiv belgeleri dikkate alındığı gibi araştırma süresince ortaya çıkan veya oluşturulan resim, rapor, tutanak gibi belgeler de işleme tabi tutulur. Belge incelemesinde önemli noktalardan birisi, araştırma konusu ile ilgili veriyi elde edebilecek tarzda tarama işlemi yapmak ve veri kaydı için bir sistem geliştirmektir (Gürbüz & Şahin, 2018, s. 430-431).

Bulgular

Türkiye’de İnovatif Davranışlar Sergileyen Oteller

Point Hotel Barbaros: Ev konforu ve ofis teknolojisini bir arada sunarak, iş toplantıları için özel bir hizmet anlayışı geliştirmiş ve böylelikle hem hizmet yeniliğine hem de pazarlama yeniliğine iyi bir örnek teşkil ederek kendisini diğer otellere göre farklılaştırmıştır (Elçi, 2010, s. 32).

Regnum Carya Golf & Spa Resort: Yemyeşil çam ormanı ile iç içe olan otel, Türkiye’nin ilk LEED Gold sertifikalı golf otelidir. Duş ve yağmur sularının tekrar doğaya kazandırılmasına olanak tanıyan gri boru sisteminin yanı sıra atık buhar enerjisi ile ısıtılan 92 metre uzunluğundaki yüzme havuzu ve neredeyse tüm alanlardaki geniş pencereleri ile güneş ışığından maksimum fayda sağlayan mimarisi ile sürdürülebilir turizmin en güzel örneklerindedir (Özar Berksü, 2019).

Mandarin Oriental Bodrum: LEED Gold sertifikalı olan otelin inşaatında meydana gelen atıklar geri dönüşüm ve yeniden kullanım gibi alanlarda değerlendirilmiştir. Peyzaj tasarımında mümkün olduğunca bölgenin iklimine uygun, az su tüketen bitki tipleri tercih edilmiş ve sulama suyu için deniz suyu arıtma sistemi kurulmuştur. Uygun cam seçimi sayesinde %34 enerji tasarrufu sağlanmıştır. İç mekânında kullanıcı sağlığını ve konforunu artırmak için verilen temiz hava miktarı uluslararası standartların üzerinde tutulmuştur. İç mekânında kullanılan boya, yapıştırıcı, macun gibi kimyasallar VOC oranı düşük ürünlerden seçilmiştir (Özar Berksü, 2019).

Clarion Hotel Golden Horn: İş seyahatlerinin kazandığı yeni form bleisure için ideal konum ve tasarımda olup, LEED Silver sertifikası bulunmaktadır. Su ve enerji verimliliği konusunda tasarruflu armatürler ve uluslararası standartlara uygun mekanik ekipmanları bulunmaktadır. Alternatif ulaşım seçeneklerini desteklemek ve araç kullanma kaynaklı karbondioksit emisyon miktarını azaltmak için bisiklet parkları ve elektrikli araç şarj istasyonları bulunmaktadır (Özar Berksü, 2019).

Dedeman Hotels & Resorts International, İstanbul: İstanbul’da park konsepti ile açılan ilk oteldir. Çevre dostu yapısı ve modern mimarisi ile LEED Gold sertifikası kazanan otellerdendir (Özar Berksü, 2019).

Radisson Blu Resort & Spa, Çeşme: Otelin Mavi Bayrak ödüllü lüks plajı bulunmaktadır. Otelin doğa ile bütünleşmiş mimarisi ve geniş alanları bulunmakta olup, çevre dostu aktivitelerinden dolayı Yeşil Anahtar Ödülü almıştır (www.etstur.com).

Club Prive By Rixos Göcek: Club Prive By Rixos, yıllardır dünya çapında hizmet sunan Rixos Hotels’in butik hizmet sunan en yeni ürünüdür. Otel, daha doğal, daha sıcak, daha özel ve ömür boyu hatırlanan deneyimler yaşatmayı hedeflemiştir. Otel, villadan oluşmakta olup her villanın kendine ait özel havuzu bulunmaktadır. Ayrıca özel etkinlikleri, villada şef eşliğinde özel yemek hazırlığı, özel jet helikopter ve tekne kiralama birçok olanağı bulunmaktadır (www.etstur.com).

Hotel Garden Inn, Isparta: Hilton oteller grubunun Türkiye’deki ilk akıllı otel uygulamasının kullanıldığı otelidir. Mobil özellikli oda anahtarı teknolojisi sayesinde misafirler dijital check-in yapabilecek ve oda seçiminde akıllı teknolojiyi kullanabilecek. Hilton’un ayrıcalıklı misafir programı Hilton Honors kapsamında sunulan bu hizmette misafirler Dijital Anahtar’ı tek bir tuşla kullanarak odalarının penceresini ya da oda aydınlatmalarını

kolaylıkla ve güvenle açabilmektedirler. Ayrıca otelde doğal ışık alan ve çarpıcı atriyum manzarası sunan iki adet aydınlık ve esnek toplantı salonu da bulunmaktadır (www.turizmnews.com).

Maxx Royal Kemer Resort: Türkiye'nin akıllı odalara sahip otellerinden biridir. Odalarda bireysel kontrollü merkezi klima, kablosuz internet, elektronik perde sistemi, LCD TV ve sevilen medyaları oynatmak için kullanılan media hub gibi teknolojik ekipmanlar bulunmakta olup, özel beyaz kumlu plaja sahiptir (Saka, 2021).

The Land Of Legends Kingdom Hotel: Tema parkı ve ileri teknoloji özellikleri ile Türkiye'nin en popüler otelleri arasındadır. Otelin odalarında hem çocukların hem de yetişkinlerin eğlenerek vakit geçirmelerine olanak tanıyan Xbox Kinect ve PlayStation 4, film ve dizi izlemenin keyfine varabilmek için 55" LD TV, uydu sistemi, Dual TV ve LCD projektör gibi ileri düzey teknolojik olanaklar bulunmaktadır (Saka, 2021).

Grand Hyatt İstanbul: Hyatt otelleri, çevre yönetimi, sürdürülebilir ve ekolojik yaşam konusunda 2020 yılında yenilikçi hedefler koymuştur ve her yıl nisan ayında çevreci bir sosyal sorumluluk projesi gerçekleştirmektedir. Grand Hyatt, Türkiye'de geri dönüşümden gübre üretimi yapan ilk oteldir. Yeşil otel sertifikasına sahip olan otel, atıklarından kendi gübresini üretmek için ekolojik yaşamı destekleyen Yeryüzü Derneği ile işbirliği yapmıştır. (www.ekoyapıdergisi.org).

Divan İstanbul: Odaların tamamına yerleştirilen ses komutlarıyla çalışan Asistanlar ile aydınlatmayı, perdeleri, ısı ayarını ve televizyonu kontrol etme imkânı bulunmaktadır. Ayrıca döviz kurları, hava durumu, takvim ve saat bilgileri, güncel haberler, trafik bilgisi gibi verilere de erişilebilmektedir. Cihaz Türkçe, İngilizce ve Arapça olmak üzere 3 farklı dilde hizmet verebilmektedir (Çolak ve Karakan, 2020, s. 172).

Calista Luxury Resort Hotel: Doğanın ve çevrenin korunması ile su ve enerji kullanımı konusunda duyarlılık gösteren turistik tesislere yönelik başlatılan "Çevre Duyarlılık Kampanyası" sonucu kriterlere ilk uyum sağlayan otel Antalya Belek'te bulunan Calista Luxury Resort Hotel Türkiye'nin ilk Yeşil Yıldız alan otelidir. Otelde kullanılan "akıllı oda teknolojisi" sayesinde mobil telefon ile oda kapıları açılabilen, oda ışık ve kliması kontrol edilebilen ve kapı panelinde otomatik DND göstergesi gibi pek teknolojik uygulaması bulunmaktadır. Ayrıca Calista Kids Summer Academy'de çocukların oyun ve yarışmalar ile sosyalleşeceği, profesyonel antrenörler eşliğinde sportif aktiviteler yapabileceği aynı zamanda İngilizce ve İspanyolca dil dersleri alabileceği bir ortamı bulunmaktadır (www.calista.com.tr, www.dunya.com).

Renaissance Istanbul Bosphorus Hotel: Renaissance Istanbul Bosphorus oteli Enerji ve Çevre Dostu Tasarım Liderlik Altın sertifikasının sahibidir. İnşaat sürecindeki sürdürülebilirlikten başlayarak; doğal ışıktan maksimum faydalanma, efektif iklimlendirme, arttırılmış iç ortam kalitesi, çevre dostu malzeme kullanımı gibi pek çok kriteri bulunan "yeşil bina" konseptiyle Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından verilen Yeşil Yıldız'a sahiptir. Otelde yerel ve geri dönüştürülmüş içeriği olan malzemeler kullanılmakta, kendi elektriğini kendi üretmekte ve bu şekilde karbon ayak izlerini azaltmaktadır. Otelde enerji tasarrufunun sağlanması için led ampuller kullanılmaktadır. "Gri Su Sistemi" sayesinde oteldeki lavabo ve duşların gider suları belirli bölümlerde toplanıp detaylı bir filtrasyondan geçirildikten sonra wc giderlerine geri verilmektedir, bu sistem ile oteldeki su tüketimi %30-40 oranında azaltılmaktadır. Led ampuller ile %60-70 oranında elektrik tasarrufu sağlanmaktadır. Ayrıca otelin marka eğitimlerinde çalışanlar çevre koruma hakkında bilinçlendirilmektedir (www.hotelrestaurantmagazine.com).

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada inovasyon kavramı ve turizmde yeşil inovasyon ele alınmış olup, turizm sektöründe inovatif davranışlar sergileyen oteller incelenmiştir. İnovasyon, tüm sektörlerde uygulanabilen, ticari amaçlardan dolayı kullanılan, bilimsel araştırmalar ve icatların tamamıdır. Yenilikçi uygulamalar günümüz işletmelerinin faaliyetlerinin sürdürülebilir olması için gereklidir. Turizm sektörünün modern teknolojiyi takip etmesiyle birlikte yenilikçi uygulamalar turizm işletmelerinde yer almıştır. Küreselleşmenin etkisiyle değişen pazar yapısı ve tüketim davranışları, turizm işletmelerinin çeşitli hizmetlerini uygulamalarında değişikliğe götürmüştür. Turizmdeki işletmelerin faaliyetlerini sürdürülebilir yapması için inovatif faaliyetler gerekli olmuştur (Türk & Kara, 2018). Günümüzde ülkelerin rekabet gücü, bilim ve teknoloji üretme kapasitesi, inovasyon gerçekleştirme ve insan yetiştirme kapasitesi inovasyona dayandırılmaktadır (Günay & Çalık, 2019, s. 1). Turistik işletmeler, inovatif faaliyetlerden yoğun bir şekilde yararlanmış ve inovasyon uygulamalarının turizme dâhil olması, üretimde, istihdamda ve kaynak kullanımında etkili olmayı sağlamıştır (Işık, 2018).

İnovasyon, örgütlerin performanslarını iyileştirmelerinde, yeni kapasiteler kazanmalarında durgunluktan kurtulmalarında ve dinamizmi yakalayabilmelerinde oldukça önemli nitelikleri olan ve işletmelere değer kazandıran bir süreçtir (Torun, 2016, s. 12). Sürdürülebilir inovasyon, sektördeki şirketleri inovasyon yapmaya yönlendiren ve rekabet durumunu arttıran bir inovasyon türüdür. Sürdürülebilir inovasyonda mevcut uygulamalardaki inovasyona katma değer sağlayan nitelikteki bir gelişme söz konusudur (Uzun, 2020, s. 27). İnovasyonları takip eden ve uygulayan turizm işletmeleri, müşteriler açısından bağlılık ve sadakat kazanmakla birlikte sürdürülebilirliğini arttırmaktadır. Bu nedenle inovatif uygulamalar turizm işletmelerin sürdürülebilirliğinde önemlidir (Çakıcı, Çalhan & Karamustafa, 2016).

Turizm işletmelerinin, çevresel duyarlılık konusunda gösterecekleri hassasiyetin rekabet üstünlüğü sağlayacağı ve sürdürülebilirliklerinde önemli rol oynayacağı bilincinde olmaları, bu işletmelerin çevresel sürdürülebilirlik faaliyetlerinde etkin olmalarında rol oynamıştır (Akova vd., 2015). Yeşil inovasyon, çevreye verilen zararların azaltılmasına veya daha genel olarak sürdürülebilir kalkınma hedeflerine katkı sağlayacak şekilde yeni fikir, tutum, ürün ve süreçlerin geliştirilmesi ve uygulamasıdır (Göral, Akgöz & Topuz, 2013, s. 45). Yeşil yapılar, yenilenebilir enerji kaynaklarını kullanabilen çevreye zararı en az seviyeye düşüren, doğal malzemeler kullanan, kendi enerjisini üreten, atıklarını geri dönüştüren, sağlıklı ve hijyenik iç mekanlar oluşturması amacıyla yatırım yapılarak inşa edilmektedir (Gürez, 2019, s. 24). Turizm sektöründe bazı işletmeler yeşil inovasyonları uygulamaktadır. Yeşil inovasyonları uygulayan otellere Mavi Bayrak, Beyaz Yıldız, Yeşil Otelcilik, Yeşil Yıldız sertifikaları takdim edilir (Saatçi, Güdü & Demirpulat, 2013). Yeşil otel sertifikaları sayesinde otel işletmeleri, müşteri memnuniyetini sağlamakla birlikte, yenilenebilir enerji sistemleriyle çevreye daha az zarar verir, atık yönetimi ile zararlı atıkların ayrıştırılması ve doğaya karışmaması sağlanır ve geri dönüşüm uygulamalarıyla atılan ürünler yeniden çevreye kazandırılır (Yıldırım, 2019, s. 6).

Yapılan bu çalışmaya göre turizm alanında faaliyet gösteren konaklama tesislerinde inovasyon ve yeşil inovasyon uygulamaları şu sebeplerden dolayı önem taşımaktadır;

- Çevresel sürdürülebilirlik,
- Turizmde sürdürülebilirlik,

- İşletmenin sürdürülebilirliği,
- Modern teknolojiye uyum sağlama,
- Çevre dostu müşterileri kazanma,
- Gelecek nesillere temiz bir yaşam alanı bırakma.

Gelecekteki araştırmalarda yeşil inovasyon uygulayan otellerdeki mutfak personellerinin atıksız yaşam hakkındaki bilgi düzeyleri ve bu bilgi düzeyinin kuruluş içerisindeki yeşil davranışlarına etkisi incelenebilir ve sürdürülebilir dengenin korunması adına yeni çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Abernathy, W. J., & Clark, K. B. (1985). Innovation: Mapping the winds of creative destruction. *Research Policy*, 14, 3–22
- Afuah, A. (2009). *Strategic innovation*, Routledge, New York.
- Ahmed, M., Guo, Q., Qureshi, M. A., Raza, S. A., Khan, K. A., & Salam, J. (2021). Do green HR practices enhance green motivation and proactive environmental management maturity in the hotel industry? *International Journal of Hospitality Management*, 94, 102852.
- Akıllı otel uygulaması Türkiye’de ilk kez Isparta’da. (2018). <https://www.turizmnews.com/akilli-otel-uygulamasi-turkiye-de-ilk-kez-isparta-da/12773/>. Erişim Tarihi: 06.09.2021.
- Akova, O., Yaşar, A. G., Aslan, A., & Çetin, G. (2015). Çalışanların çevre yönetimi algıları ve örgüt kültürü ilişkisi: Yeşil Yıldızlı otellere yönelik bir araştırma. *Research Journal of Business & Management*, 2(2), 169-184.
- Al-Mulali, U., Saboori, B., & Ozturk, İ. (2015). Investigating the environmental Kuznets curve hypothesis in Vietnam. *Energy Policy*, 76, 123-131.
- Baldwin, R. J., & Johnson, J. (1996). Business strategies in more- and less-innovative firms in Canada. *Research Policy*, 25(5), 785-804.
- Baumol, W. J. (2002). Towards microeconomics of innovation: Growth engine hallmark of Mmarket Eeconomics. *Atlantic Economic Journal*, 30, 1-12.
- Bilim, Y., & Adabalı, M. M. (2015). Otel işletmelerinde yenilikçi (inovatif) oda ürünlerine ilişkin tüketici algıları: yenilik ihtiyacı ve yenilik algısı değerlendirmesi, 16. *Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı*, ÇOMÜ, Çanakkale, ss: 719-736.
- Boontome, P., Therdyothin, A., & Chontanawat, J. (2017). Investigating the causal relationship between non-renewable and renewable energy consumption, CO₂ emissions and economic growth in Thailand. *Energy Procedia*, 138, 925-930.
- Büyükkeklik, A., Toksarı, M. & Bülbül, H. (2010). Çevresel duyarlılık ve yenilikçilik üzerine bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15 (3), 373-393.

- Calista Luxury Resort. (2021). https://www.calista.com.tr/tr/?gclid=CjwKCAjw7rWKBhAtEiwAJ3CWLNkH0A1DPn2Lm0xmd8WGDA7yvCYHcj4fn55NL9KWdmzDKjmfBhKu2RoCLDQQAvD_BwE. Erişim Tarihi: 06.09.2021.
- Chen, Y. S., Lai, S. B. & Wen, C. T. (2006). The influence of green innovation performance on corporate advantage in Taiwan. *Journal of Business Ethics*, 67 (4), 331-339.
- Christensen J. F. (1995). Asset profiles for technological innovation. *Research Policy*, 24, 727-745.
- Club Privé By Rixos Göcek. (2021). https://www.etstur.com/Club-Prive-By-Rixos-Goccek?room=1&adult_1=2. Erişim Tarihi: 06.09.2021.
- Çakıcı, A. C., Çalhan, H. & Karamustafa, K. (2016). Yiyecek ve içecek işletmelerinde inovasyon ve sürdürülebilir rekabet üstünlüğü ilişkisi. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 11-33.
- Çelik Uğuz, S. (2011). Sürdürülebilir turizm kapsamında Burhaniye'nin alternatif turizm potansiyeli. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 24, 332-353.
- Çolak, O. & Karakan, H. İ. (2018). Akıllı otel uygulamaları ve bu uygulamalar hakkında yönetici görüşleri: Gaziantep ili örneği. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 42,168-184.
- De Vita, G., Katircioglu, S., Altınay Fethi, S., & Mercan, M. (2015). Revisiting the environmental Kuznets curve hypothesis in a tourism development context. *Environ Sci Pollut Res* 22, 16652–16663
- del Rosario Reyes-Santiago, M., Sánchez-Medina, P. S., & Díaz-Pichardo, R. (2019). The influence of environmental dynamic capabilities on the organizational and environmental performance of hotels: Evidence from Mexico. *Journal of Cleaner Production*, 227, 414–423.
- Drucker, P.F. (1985). *The discipline of innovation* Harvard Business Review.
- Elçi, Ş. (2010). *İnovasyon kalkınmanın ve rekabetin anahtarı*, Ankara: Technopolis Group Yayıncılık.
- Galbraith, J. R. (2002). Designing the innovating organization. *Organizational Dynamics*, 10(3), 5–25.
- Göker, Ş. (2009). Şirketlerde İnovasyon Stratejisinin Önemi ve Türkiye'de İnovasyon Kapasitesinin Analizi. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Göral, R., Akgöz, E., & Topuz, Ç. (2013). Turizm işletmelerinde yeşil iş modeli inovasyonu yönetim aracı olarak yeşil inovasyon radarı. İçinde 14. *Ulusal Turizm Kongresi Turizmde Yenilik Bildiri Kitabı* (ss. 39- 54). Kayseri: Erciyes Üniversitesi Turizm Fakültesi Yayınları
- Güneş, G. (2011). Konaklama sektöründe çevre dostu yönetimin önemi. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 13(20), 45-51.
- Gürbüz, S., & Şahin, F. (2018). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri* (5. Baskı) Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Gürez, E. Y. (2019). Sürdürülebilirlik Kavramının Mekânsal Ölçü Parametrelerine Etkisi: Sürdürülebilir Yeşil Otel Örnekleme. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Ana Bilim Dalı, İstanbul.

- Gürlek, M., & Koseoglu, M. A. (2021). Green innovation research in the field of hospitality and tourism: the construct, antecedents, consequences, and future outlook. *The Service Industries Journal*, 41(11-12), 734–766.
- Hall, C. M., & Williams, A. M. (2008). *Tourism and Innovation*, Routledge, New York.
- Hjalager, A. M. (2002). Repairing innovation defectiveness in tourism, *Tourism Management*, 23(5), s.465–474.
- Hjalager, A. M. (2010). Progress in tourism management: A Review Of Innovation Research In Tourism, *Tourism Management*, 31, 1-12.
- Huizingh, E. K. R. E. (2011). Open innovation: State of the art and future perspectives. *Technovation*, 31(1), s.2–9.
- Iglesias-Sánchez, P. P., Correia, M. B., & Jambrino-Maldonado, C. (2019a). Challenges of open innovation in the tourism sector, *Tourism Planning&Development*, 16(1), 22-42.
- Işık, C. (2018). Otel yöneticilerinin yeşil inovasyon algıları: İstanbul ili örneği. *Journal of Tourism Intelligence and smartness*, 1(1), 14-26.
- Işık, C., Dogru, T., & Turk, E. S. (2018). A nexus of linear and non-linear relationships between tourism demand, renewable energy consumption, and economic growth: Theory and evidence. *International Journal of Tourism Research*, 20(1), 38-49.
- Işık, M. (2018). İnovasyon kültürünün hizmet inovasyonu performansına etkisi: Bitlis ili hizmet sektöründe bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 32(2), 351-366.
- Jamnonchob, A., Duangphakdee, O., & Hanpattanakit, P. (2017). CO₂ emission of tourist transportation in Suan Phueng Mountain, Thailand. *Energy Procedia*, 438- 443.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kırım, A. (2005). *Mor İnek Nasıl Büyüsün? Karlı Büyümenin Kitabı*, (15. Baskı) Sistem Yayıncılık: İstanbul.
- Koç, B., & Yazıcıoğlu, İ. (2020). Sustainability practices in accommodation enterprises: Perceived obstacles and incentives. *Tourism Academic Journal*, 7(2), 89–106
- Liu, J., Song, Q., Liu, N., & Chi, C. G. (2018). Threshold effects of tourism agglomeration on the green innovation efficiency of China's tourism industry. *Chinese Journal of Population Resources and Environment*, 1–10.
- Lorek, S., & Spangenberg, J. H. (2014). Sustainable consumption within a sustainable economy – beyond green growth and green economies. *Journal of Cleaner Production*, 63, 33–44.
- Narayanan, V. K. (2001). *Managing Technology and Innovation For Competitive Advantage*. Prentice-Hall: Upper Saddle River, NJ
- OECD - Oslo Manual (2005). Proposed Guidelines for Collecting and Interpreting Technological Innovation Data, Paris.
- Oğuztürk, B. S., & Sarıçoban, K. (2013). Küresel rekabette kümelenme ve inovasyonun rolü. *Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 5(1), 94-104.

- Özar Berksü, Z. (2019). Türkiye'nin en iyi çevre dostu otelleri. <https://www.oggusto.com/surdurulebilir-yasam/turkiyenin-en-iyi-cevre-dostu-otelleri>. Erişim Tarihi: 05.09.2021.
- Özgür Güler, E., & Kanber, S. (2011). İnovasyon aktivitelerinin inovasyon performansı üzerine etkileri: İmalat sanayii uygulaması. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(1), 61-76.
- Paramati, S.R., Sinha, A. & Dogan, E. (2017). The significance of renewable energy use for economic output and environmental protection: evidence from the Next 11 developing economies. *Environ Sci Pollut Res*, 24, 13546–13560.
- Porter, M. (1990), *The Competitive Advantage of Nations*. Harvard Business Review. March-April.
- Radisson Blu Resort & Spa Çeşme. (2021). https://www.etstur.com/Radisson-Blu-Resort-Spa-Cesme?room=1&adult_1=2. Erişim Tarihi: 06.09.2021.
- Rennings, K. (2000). Redefining innovation eco-innovation research and the contribution from ecological economics. *Ecological Economics*, 32, 319 – 332.
- Saatçi, G., Güdü Demirbulat, Ö., ve Avcıkurt, C. (2013). Konaklama İşletmelerinde Yeşil İnovasyon Uygulamaları: Bursa Örneği. K. Karamustafa (Ed.), *14. Ulusal Turizm Kongresi* (20-38). Kayseri: Detay Yayıncılık.
- Saka, E. (2021). Akıllı odalara sahip Türkiye'deki oteller. <http://sosyalkafa.net/2021/03/23/akilli-odalara-sahip-turkiyedeki-oteller/>.
- Savaşçı, İ., & Kazançoğlu, Y. (2004). Firmaların yenilik yaratma sürecinde serbest bölgelerin rolü. *3. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi*, (s. 25-26), Eskişehir.
- Singh, S. K., Giudice, M. D., Chierici, R., & Graziano, D. (2020). Green innovation and environmental performance: The role of green transformational leadership and green human resource management. *Technological Forecasting and Social Change*, 150, 119762.
- Sundbo, J. (1997). Management of innovation in services. *Service Industries Journal*, 17(3), s.432–455.
- Torun, B. (2016). İnovasyon Algısı, İnovasyon Sürecindeki Liderlik Tarzları ve İşletmenin İnovasyon Performansı Arasındaki İlişkiler: Düzce'deki Kobi'ler Üzerinde Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Düzce.
- Tui Blue Ephesus. (2021). https://www.etstur.com/Tui-Blue-Ephesus?room=1&adult_1=2. Erişim Tarihi: 06.09.2021
- Tushman, M., & Nadler, D. (1986). *Organizing for innovation*. California Management Review, Spring, 74–92.
- Türk, M., & Kara, E. (2018). Genç lider yöneticilerin inovasyon anlayışı: Turizm sektörü üzerine bir alan Araştırması. *International Journal of Society Researches*, 8, 108-124.
- Türkiye'nin en çevreci beş yıldızlı oteli Renaissance Istanbul Bosphorus Hotel (2021). www.hotelrestaurantmagazine.com. <https://www.hotelrestaurantmagazine.com/turkiyenin-en-cevreci-bes-yildizli-oteli-renaissance-istanbul-bosphorus-hotel/>. Erişim Tarihi: 06.09.2021.

- Türkiye'nin ilk 'Yeşil Yıldız'ı Calista Luxury Resort'un. (2009).
<https://www.dunya.com/ekonomi/turkiye039nin-ilk-039yesil-yildiz039i-calista-luxury-haberi-70400>.
Erişim Tarihi: 06.09.2021.
- TÜSİAD (2003). *Ulusal İnovasyon Sistemi, Kavramsal Çerçeve, Türkiye İncelemesi ve Ülke Örnekleri*, TÜSİAD Yayını, s: 53, İstanbul.
- Uzun, C. (2020). Turizm işletmelerinde inovasyon stratejileri. *AHBVÜ Turizm Fakültesi Dergisi*, 23(2), 271-294.
- Vatan, A., & Zengin, B. (2014), Çevresel inovasyon ve konaklama işletmelerindeki uygulamalar üzerine bir araştırma. *The Journal of Academic Social Science* 2(8), 511-530.
- Weidenfeld, A., Williams, A. M. & Butler, R.W. (2010). Knowledge transfer and innovation among attractions. *Annals Of Tourism Research*, 37(3), s.604–626.
- Yeşil Otel Sertifikalı Grand Hyatt İstanbul, Atıklarından Gübre Üretiyor. (2016).
<https://www.ekoyapidergisi.org/yesil-otel-sertifikali-grand-hyatt-istanbul-atiklarindan-gubre-uretiyor>.
Erişim Tarihi: 06.09.2021.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2004). *Nitel Araştırma Yöntemleri* (4. Baskı) Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, Ö. (2019). İstanbul' da Beş Yıldızlı Otellerde Yeşil Yıldız Uygulamasının Otellerin İşletmeciliğine Sağladığı Avantajların Analizi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldız, A. (2012). Çevre Yönetimi Uygulayan Yeşil Otel İşletmelerinde Yeşil Müşteri Deneyimi Üzerine Bir Araştırma. (Yüksek Lisans Tezi) Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Yılmaz, H. (2003). *Yenilik (İnovasyon) Yeni Ekonomi ve Rekabet*, Rekabet Kurumu, 1. Baskı, s. 33, Ankara.
- Yücel, D., & Halis, M. (2020). Turizm sektöründe açık inovasyonun önemi ve sağlayacağı faydalar. *BAİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(4), 833-852.
- Zaltman, G., Duncan, R., & Holbek, J. (1973). *Innovations and Organizations*. New York Wiley
- Zengin, B., & Dursun, C. (2017). Otel işletmelerinde uygulanan inovatif faaliyetlerin rekabet avantajı üzerine etkileri: Doğu Marmara Örneği. *Turizm ve Araştırma Dergisi*, 6(2), 38-58.

Green Innovation Practices in Accommodation Establishments

Emrah KESKİN

Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Faculty of Tourism, Nevşehir/Turkey

Muhammet Cenk BİRİNCİ

Erzincan Binali Yıldırım University, Faculty of Sports Science, Erzincan/Turkey

Nevres SEZEN

Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Social Sciences Institute, Nevşehir/Turkey

Extended Abstract

It has been a stream that companies follow modernities. Modernities have been defined through the concept of “innovation”, which came to our language from Latin. “Innovation” comprises of the application of new information and technologies. Innovations were labelled and classified in previous studies (Zaltman, Duncan & Holbek, 1973; Tushman & Nadler, 1986; Christensen, 1995; Savaşçı & Kazançoğlu, 2004). In Oslo Manual Guideline (2005, p. 47-49-53-96), innovation was split into 4 types; product innovation, process innovation, marketing innovation and organizational innovation. Following up the innovations has increased the welfare of communities, developed the communities, improved their marketing skills, enhanced sustainability, simultaneously scaling up the quality of life. Businesses of various domains have improved their abilities, increased their employment rate, expanded their capacity and empowered their profitability competitive superiority.

Following up innovations has shown its presence in the realm of tourism as it has in many other types of business. The sustainability of tourism establishments is closely related to environmental resources. Thus, one of the domains where tourism establishments present innovative behaviour covers the attitudes they bear for the purpose of sustainability. In the sector of tourism, innovations may be made on the services or products provided. The initial instances of innovations in this sector are attributed to World War II. These innovations beginning with the military tools developing the softwares of office systems utilized at hotels and restaurants during this period have achieved to generate innovative behaviours up to the present time through the continuation of the innovative modernities every passing period. The innovations made in the realm of tourism are split into four categories; regular, revolutionary, niche and structural innovations (Hjalager (2002; Abernathy & Clark (1985).

Green innovation refers to “the hardware or software related innovations or institutional environment management covering energy saving, pollution prevention, waste recycling, green product designing ” (Chen, Lai & Wen, 2006). The hotels adopting environmental sensitivity display pro-environmental behaviours. Certificates such as Blue Flag, White Star, Green Hostelry, and Green Star are presented to the hotels that do environmentalist deeds. It is among the fundamental goals of the hotels holding these certificates to ensure the sustainability of environment-friendly tourism and the resources of tourism.

The topic of the present study is the establishment of hotels that display innovative behaviours. The research univers was specified as the hotels in Turkey displaying innovative behaviours, and the samples of innovative hotels

were discovered in line with the constraints of this universe. Within the framework of the study, document analysis, one of the qualitative research techniques, was applied.

The information gathered as a result of the reviews of the innovative hotels in Turkey in line with the aim of the study pointed to 14 hotels displaying innovative and green-innovative behaviours in Turkey. It was confirmed that these hotels had innovative and green-innovative behaviours such as using a grey pipe system, benefitting from solar energy to the best of their ability, utilizing low-VOC goods, utilizing tools reducing emission, eco-friendly activities, the application of smart technologies in rooms, producing fertilizer out of waste materials and applying the concept of “green building”.

As a result of the study, it was found that the hotels displaying innovative and green-innovative behaviours were significant in terms of tourism, environment and establishment with respect to sustainability. The findings also indicated that in order for the establishments to stand strong in competition, it was important that they utilize modern technology; and that innovation was essential for the establishments to become the choice of the customers who are eco-friendly.